

DOI: [https://doi.org/10.26642/ema-2025-2\(112\)-187-193](https://doi.org/10.26642/ema-2025-2(112)-187-193)
УДК 351.862.2

А.Л. Помаза-Пономаренко, д.н.держ.упр.
Національний університет цивільного захисту України

Протидія тероризму як напрям гарантування системи національної безпеки: тренди та механізми

Наполягається на дослідженні тероризму в межах взаємопов'язаних векторів: 1) крізь призму базових принципів геополітики та процесів глобалізації; 2) з урахуванням ролі ключових інституційних механізмів, серед яких важливе місце належить державі. Визначено, що на ряду з терористичними організаціями значну небезпеку криють у собі держави-терористи, які себе вважають акторами, спрямовуючи вплив на держави-мішені. Акцентовано, що держави-актори сприяють розвитку терористичної діяльності, а також самі є каталізаторами її поширення. Аргументовано, що для цього вони послуговуються такими засобами та методами, як саботаж, кібератаки та підривні акції, спрямовані на дестабілізацію функціонування критичної інфраструктури, її секторів і окремих об'єктів. У контексті багатовекторності терористичної активності та загроз визначено класифікаційні критерії для систематизації типів тероризму та відповідних заходів публічно-управлінського реагування, враховуючи соціально-політичні та організаційно-адміністративні аспекти.

Оцінено сучасні глобальні тенденції щодо поширення терористичних загроз. З'ясовано, що останніми роками спостерігається збільшення кількості терористичних атак у світі на 8 %. За даними Інституту економіки та миру, відбулася істотна трансформація природи тероризму, його методів та географічного впливу. Це підтверджує необхідність розробки ефективних механізмів і стратегій щодо протидії цьому явищу. При цьому особлива увага зосереджена на ролі російсько-української війни у структурі глобальної системи безпеки.

Установлено, що в період 2013–2024 років сформувалася низка викликів у сфері національної безпеки України: збільшення кількості інцидентів у зонах конфлікту, виникнення гібридних і державоподібних загроз, гостра потреба у підвищенні кіберстійкості та необхідність дотримання прав людини у ході протитерористичних заходів. З метою унеможливлення вияву ознак неналежного врядування запропоновано шляхи вдосконалення державної політики у сфері боротьби з тероризмом. Доведено, що вдосконалення механізмів протидії тероризму як складового елемента системи національної безпеки України потребує впровадження інтегрованого (комплексного) підходу. Вважаємо, що він вирізняється комбінаторністю, адже передбачає поєднання розвідувальних інструментів із своєчасними, системними і чітко координованими діями правоохоронних органів, враховуючи превентивні заходи, а також посилення міжнародного співробітництва.

Ключові слова: публічне управління; державна політика; неналежне урядування; антитерористичні механізми; терористична діяльність; тероризм; терористичні загрози; національна безпека; глобалізація; геополітика; кіберзахист.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження визначається необхідністю забезпечення національної безпеки в сучасних умовах, що є неможливим без системної протидії тероризму. Характер й інтенсивність терористичних загроз змінюються під впливом регіональних конфліктів, технологічних інновацій та гібридних стратегій держав-акторів. Після 2022 року, коли РФ розпочала повномасштабну агресію проти України, питання терористичних інцидентів, диверсій та підривної діяльності на національному й європейському рівнях набули нових рис і вимог до реагування. Відтак важливо поєднати теоретичні підходи з емпіричними даними, особливо в період з 2022 року і по теперішній час, із метою формування практичних рекомендацій у сфері публічного управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуальні та методологічні підходи до формування державної політики у сфері безпеки були предметом досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, серед яких можна виокремити В.Авер'янова, Г.Атаманчука, В.Бакуменка, П.Брауна, С.Домбровську, І.Криничну, О.Крюкова, Н.Нижник, В.Новікова, І.Криничну, О.Кучеренко, Л.Пала, Г.Реву, Г.Ситника, В.Тертичку та інших [4; 6].

Питання впливу сучасного тероризму на суспільно-політичний розвиток людства розкрито у працях таких дослідників, як М.Азаров, В.Вітюк, І.Гармашов, О.Грачов, В.Костенко, С.Кузьміна, С.Єфімов, В.Ткач та ін. [1; 5; 14]. До тематики протидії тероризму в контексті міжнародної та національної безпеки зверталися у своїх роботах Г.Адлер, В.Антипенко, В.Глушков, В.Буткевич, В.Денисов, І.Кресіна, І.Лазарев, В.Ліпкан, В.Ляшенко, А.Машкова, О.Рибаченко, І.Хижняк та ін. [7; 12]. Особливої уваги заслуговують праці групи вчених, а саме: І.Гриненко, С.Кожушко, О.Мельник, Г.Міньковський,

В.Новіков, Д.Прокоф'єва-Янчиленко, В.Ревіна, Б.Сокрут та ін., якими висвітлено можливості боротьби з міжнародним тероризмом [2; 9].

Зважаючи на динамічний характер змін у міжнародній та соціально-політичній площині держав, дослідження зазначеної тематики набуває нових вимірів і потребує систематичного аналізу та концептуального опрацювання для своєчасного виявлення потенційних терористичних загроз. Це також вимагає розроблення ефективних заходів для їх оперативного й обґрунтованого нейтралізування. Оцінюючи наукові розробки у цій сфері, слід зазначити, що в українській науковій думці дослідження тероризму здебільшого спрямовані на правовий аналіз впливу терористичних дій та управлінські аспекти регулювання боротьби з ними. Водночас комплексний аналіз сучасних терористичних загроз в Україні та їх наслідків з огляду на формування дієвої державної системи протидії тероризму залишається значною мірою недостатньо висвітленим у науковій літературі, зокрема із позиції розмежування терористичних дій як окремо взятих організацій, так і цілих держав.

Метою статті є обґрунтування механізмів протидії тероризму як напрямів гарантування системи національної безпеки.

Викладення основного матеріалу. З початку 90-х років ХХ століття міжнародний тероризм перетворився на ключову загрозу глобальній безпеці [10], і ця проблема не втрачає актуальності. У ХХІ столітті тероризм став одним із найнебезпечніших явищ сучасності, вирізняючись непередбачуваністю та глобальним охопленням [4; 9]. Щодня з різних джерел надходить інформація, пов'язана з цим явищем. Наразі тероризм змінюється, набуваючи нових форм і масштабів, що викликає занепокоєння не тільки в Україні, а й у більшості розвинених держав світу.

Коріння і сутність тероризму мають геополітичний і глобальний характер. Відтак важливо зупинитися на більш детальній характеристиці геополітики. У класичному розумінні вона розглядається з позиції взаємозв'язку між державою, суспільством і простором у площині формування системи нацбезпеки, що включає державну, суспільну й окремо взятої особистості [5]. У ширшому сенсі геополітика становить собою систему факторів, що чинять взаємний вплив, дослідження якого відбувається з урахуванням ролі глобалізації, географічних, політичних, соціокультурних та інших аспектів, що позначаються на стані реалізації внутрішньої та зовнішньої політики держав(-и). Можемо навести такий загальновідомий приклад визначення геополітики в контексті впливу глобалізації, щоб краще їх зрозуміти: це коли англійська принцеса помирає під час ДТП у німецькому авто на території іноземної (французької) держави, при цьому принцесу намагались урятувати за допомогою індійських ліків і звинувачували в її загибелі й ісламських терористів, й італійських папараці та ін. Цей приклад засвідчує, наскільки складним утворенням є геополітика та розмитість меж впливу на неї глобалізації. Крім того, очевидно, що основою геополітики завжди було суперництво (протистояння) великих держав за контроль над націями, ресурсами, владою тощо; і ця боротьба триває століттями. На жаль, у такій боротьбі життя та здоров'я людей не завжди мають високу цінність.

Проблематика тероризму досліджується в межах різних галузей науки, а саме: політологією, кримінологією, соціологією, правом та публічним управлінням. Сукупність наукових підходів дозволяє побудувати міждисциплінарну модель дослідження, що враховує як структурні (інституції, закони), так і функціональні (інформаційна безпека, превенція, реагування) компоненти протидії [2; 4; 12; 14]. На цій підставі можна визначити методологію дослідження тероризму, що містить системний аналіз, порівняльний підхід, аналіз політик (policy analysis), у т. ч. неналежного врядування (maladministration), кейс-стаді та статистичний огляд відкритих джерел. Для емпіричної частини використано аналітичні звіти міжнародних організацій та національних служб безпеки.

Порівняно з іншими країнами Центрально-Східної Європи геополітичне становище України можна вважати одним із найбільш нестабільних і складних у період понад 10 років. Це зумовлено, з одного боку, збройною агресією проти неї з боку РФ, а також посиленням інтересом з боку сусідніх держав-членів Європейського Союзу (далі – ЄС) та Північноатлантичного альянсу (далі – НАТО). А з другого боку, внутрішньополітичними й економічними проблемами, які Україні стає все складніше вирішувати самотужки. Поступове наближення кордонів ЄС та НАТО до території України створило цілком нову геополітичну ситуацію, що вимагає від її політичного керівництва визначальних і системних дій у впровадженні реформ. Вони розглядаються як необхідна передумова для подальшої інтеграції України до європейського співтовариства. Водночас помилковим було б припущення, що Україна повністю забезпечена від загроз, пов'язаних із терористичною діяльністю. Навпаки, на сучасному етапі як зовнішньополітичні, так і внутрішньополітичні фактори сприяють умовам для поширення терористичних загроз у нашій країні. Зокрема, події на сході України мають яскраво виражений геополітичний характер, стали прямим наслідком цих обставин, зокрема дій держави-терориста. Власне кажучи, прояви тероризму можуть стосуватися не тільки окремих організацій, а й цілих держав. Тому прояви тероризму є не лише серйозним викликом для забезпечення державної безпеки України, але й суттєвою загрозою для стабільності функціонування всього її суспільства. Таким чином, проблема тероризму набуває особливої актуальності в контексті збереження національної безпеки й територіальної цілісності України.

Сьогодні тероризму належить одне з особливих місць серед актуальних загроз як для особистої, так і національної й міжнародної безпеки. Не поодинокими є випадки, коли об'єктами терористичної діяльності стають пересічні громадяни. До потенційних жертв цього явища належить майже все населення: пасажирів авіатранспорту, метро, трамваїв, мешканці готелів, а також звичайні пішоходи. Такий всеохоплюючий характер загроз, на перший погляд, мав би зумовлювати широке і безальтернативне схвалення суспільством заходів, спрямованих на боротьбу з тероризмом. Однак подібна підтримка є не завжди гарантованою [8]. Згідно з результатами щорічного дослідження «Глобальний рейтинг тероризму», підготовленого лондонським Інститутом економіки та миру, Україна зазнає найбільших втрат від терористичної діяльності серед усіх європейських країн. У світовому рейтингу тероризму держава посідає 11-те місце, поступаючись лише таким країнам, як Ірак, Афганістан, Нігерія, Пакистан, Сирія, Ємен, Сомалі, Індія, Єгипет і Лівія [3; 12; 13].

У продовження висловленої вище тези щодо необхідності інституційного розмежування тероризму зауважимо, що понад 10 років основними викликами та найбільшими загрозами для України залишаються ті, які походять від тероризму з боку РФ. До 2014 року Україна вважалася однією з країн із найменшим ризиком терористичної активності. Після означеного періоду на вітчизняних теренах було запроваджено й антитерористичну операцію (далі – АТО) й оголошено правовий режим воєнного стану неодноразово.

Отже, як соціально-інституційне явище тероризм в Україні проявляється вже не на ранніх стадіях свого розвитку, а в «зеніті». Свідченням висловленої думки є той факт, що з початком російської агресії, анексії нею українського Криму, активної участі збройних формувань РФ у терористичних операціях, контролю над незаконними збройними групами на Донбасі, значного озброєння та підготовки терористів ситуація в Україні кардинально погіршилася. Про це свідчили і продовжують свідчити численні повідомлення у ЗМІ, що інформують про вибухи й убивства із застосуванням вогнепальної зброї – спочатку в зоні АТО, а тепер по значній частині України. Крім того, майже щодня СБУ фіксує випадки виявлення на українській території тайників (т. зв. «закладок») із вибуховими речовинами, зброєю та боєприпасами.

За оцінками експертів, на Україну впливають як зовнішні, так і внутрішні чинники, що підсилюють небезпеку терористичної загрози. До зовнішніх чинників належать такі: глобалізація та геополітичне положення України, яка розташована на перетині зон впливу РФ, Західних країн Європи, США, Туреччини та низки мусульманських держав; діяльність російсько-терористичних найманців і диверсійно-розвідувальних підрозділів з РФ в українських регіонах; масові незаконні постачання різноманітних видів зброї з РФ на тимчасово окуповані території українських областей; а також потужна інформаційна війна з боку РФ [4; 9]. У межах російсько-української війни застосовується цілий спектр спеціальних пропагандистських засобів із боку держави-агресора та терориста з метою цілеспрямованого інформаційно-психологічного тиску на українське суспільство [10; 11].

Аналіз практик вияву видів тероризму дає підстави визначити, крім класичних груп-терористів, механізм сучасної протидії терористичній діяльності, який повинен урахувати діяльність держав-акторів, що застосовують тактики саботажу, кібератаки та підривні акції, спрямовані на критичну інфраструктуру та її сектори й об'єкти (табл. 1). Аналітика CSIS та доповіді щодо діяльності російських спецслужб демонструють збільшення таких інцидентів у Європі після 2022 року [10; 11].

Таблиця 1

Класифікація типів тероризму та відповідних публічно-управлінських заходів

№ з/п	Тип тероризму	Основні характеристики	Соціально-політичні / організаційно-адміністративні заходи
1	Ідейно-мотивований (джихадистський)	Мережі, високий рівень насильства	Контррадикалізація, міжнародна співпраця, моніторинг фінансування
2	Етно-націоналістичний / сепаратистський	Локальні групи, напади на символи влади	Політика включення, правоохоронні операції, діалог
3	Праворадикальний / ліворадикальний	Самотні нападники, політичні або расистські мотиви	Профілактика, співпраця спецслужб, навчання служб
4	Державні або продержавні саботажні операції	Саботаж інфраструктури, кібератаки	Посилення кібероборони, розвідка, санкції

Джерело: складено на підставі [2; 4; 9–11]

У продовження умовного плану можемо зазначити, що з початком повномасштабної агресії з боку рф проблема тероризму в Україні стоїть надзвичайно гостро. Згідно з аналізом статистичних даних у 2013 році в країні було зафіксовано лише 10 терористичних злочинів [4; 5]. У 2014 році ця кількість зросла до 2 088, а протягом січня–липня 2015 року – до 1 717 випадків (рис. 1). Така тривожна динаміка зростання кількості терористичних злочинів викликає серйозне занепокоєння серед українського суспільства. При цьому слід зазначити, що це стосується всього цивілізованого суспільства. Адже тероризм може не мати чітких меж вияву. З огляду на це ведеться глобальний індекс тероризму (рис. 2–3), що містить інформацію щодо щорічного оцінювання терористичної діяльності в кожній окремо взятій державі, у т. ч. в Україні.

Українське населення зазнає систематичного терору з боку рф, який спрямовано на культурне, духовне та фізичне винищення. Підтримувані рф незаконні збройні формування значно активізували свої атаки, водночас посилюючи масштаби залякування цивільного населення.

Джерело: складено на підставі [3; 15; 16]

Рис. 1. Індекс тероризму в Україні (2013–2024 роки)

З аналізу даних, поданих на рисунку 1, можна зауважити, що Індекс тероризму в Україні у 2024 році підвищився до рівня 2 пунктів, порівняно з показником у 1,69 пункту у 2023 році. У період з 2013 по 2023 роки середнє значення Індeksu тероризму становило 2,56 пункту. Найбільшого значення індекс сягнув у 2015 році, досягнувши показника 5,40 пункту, тоді як мінімальне значення зафіксовано у 2007 році – лише 0,15 пункту [3; 15; 16]. Як відомо, Індекс глобального тероризму оцінює як безпосередній, так і опосередкований вплив терористичної діяльності, урахуваючи такі наслідки, як втрата людських життів, отримані травми, матеріальні пошкодження та психологічні наслідки. Цей комплексний показник дозволяє ранжувати країни за рівнем впливу тероризму на шкалі від 0 (повна відсутність впливу) до 10 (максимальний рівень впливу).

Інститут економіки та миру (ІЕР) у Сідней, Австралія, зафіксував суттєві зміни в динаміці глобального тероризму. Аналіз виявив такі ключові тенденції:

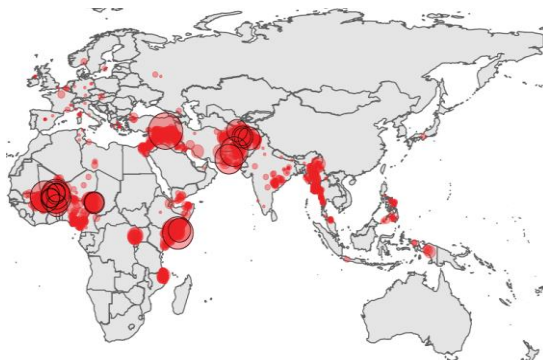
1. У 2024 році чотири найсмертоносніші терористичні угруповання – Ісламська держава (з 1805 смертями), JNIM, ТТР та Аль-Шабаб – були відповідальними за 4204 смерті, що становить 80 % усіх жертв, спричинених діями конкретних груп. Варто зазначити, що їхній внесок у загальний рівень смертності у 2014 році був удвічі меншим – менш за 40 %, що свідчить про значну еволюцію глобального терористичного ландшафту;

2. Кількість країн, у яких зафіксовано як мінімум один терористичний інцидент, збільшилася з 58 до 66, що є найвищим показником з 2018 року. Крім цього, у рейтингу Глобального індексу тероризму (ГІІ) за останні сім років більше держав продемонстрували погіршення (45), ніж покращення (34), що вказує на загострення ситуації;

3. Хоча загальна кількість загиблих від терористичних нападів у світі скоротилася на 13 % і досягла 7555 осіб, цей показник пояснюється винятковим піком у 2023 році, головною причиною якого став масштабний напад ХАМАС 7 жовтня. Одночасно кількість терористичних атак зменшилася на 3 % (до 3492). Однак це зниження здебільшого зумовлене різким скороченням терористичної активності в М'янмі на 85 %, де озброєні повстанські угруповання перейшли до традиційних форм воєнних дій.

Якщо виключити ці дані з аналізу, загальна кількість атак у світі зросла б на 8 %. Дані IEP свідчать про глибоку трансформацію природи тероризму та його впливу в різних регіонах планети (рис. 2, 3), що вимагає подальшого детального дослідження та розробки ефективних стратегій протидії.

Попри певне глобальне зниження рівня смертності від тероризму, загальна географія та масштаби загроз продовжують розширюватися. Регіон Сахель залишається центром активності, а нові політичні альянси, зокрема в Нігері, ще більше ускладнюють ситуацію з безпекою. Навіть західні країни, які раніше сприймалися як осередки стабільності, тепер підпадають під вплив цих загроз. Розрив відносин із партнерами, що сприяють стабілізації, як це сталося у випадку Нігеру, або поширення ідеологічного екстремізму, помітне в Пакистані, створюють передумови для подальшого посилення терористичних викликів. Російсько-українська війна також вносить значне розбалансування у глобальну безпеку, на що слід звертати посилену увагу та реагувати за умови єдності підходів, які застосовуються країнами-партнерами. Світ потребує поєднання не лише військових заходів, а й упровадження комплексних політичних і соціальних стратегій для адекватної відповіді на ці нові виклики.

Джерело: складено на підставі [3; 11; 16]

Рис. 2. Глобальний індекс тероризму (GTI) за 2023 рік, опублікований Інститутом економіки та миру

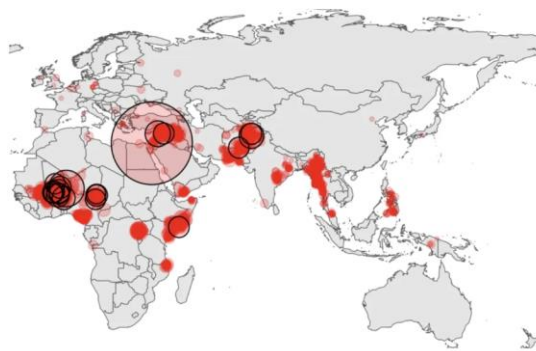

Рис. 3. Глобальний індекс тероризму (GTI) за 2024 рік, опублікований Інститутом економіки та миру

Щодо України, то в умовах повномасштабної агресії вітчизняні органи безпеки (СБУ, Національна поліція, Міноборони та інші служби) адаптували свої контртерористичні процедури до нових ризиків: диверсії, терористичні акти на критичній інфраструктурі, ворожа агентурна діяльність. Це включає активну кооперацію з іноземними партнерами, посилення кіберзахисту та превентивні заходи у критичних секторах енергетики й транспорту. Дані щодо конкретних інцидентів та операцій класифіковані, але через питання безпеки відкриті джерела відображають не повною мірою частоту атак на українську інфраструктуру, а також інтенсивність контрзаходів.

На підставі вказаного вище вважаємо, що як рекомендації з удосконалення вітчизняної державної політики протидії тероризму можна визначити:

1. Посилення механізмів міжвідомчої координації та обміну даними; створення централізованих аналітичних центрів, що об'єднують розвідку, поліцію, кіберзахист і критичну інфраструктуру;
2. Інвестування в превентивні програми, враховуючи програми дерадикалізації, роботу з громадами та навчання служб (психологічна робота, захист від радикалізації в інтернеті);
3. Підвищення кіберзахисту та стійкості критичної інфраструктури: резервні джерела енергії, сегментація мереж, регулярні навчання з реагування;
4. Удосконалення законодавства з урахуванням європейських стандартів, забезпечивши баланс між безпекою й правами людини.

Висновки. За результатами проведеного дослідження можна зробити такі висновки:

1. Тероризм доречно розглядати, з одного боку, з урахуванням засадничих принципів геополітики та глобалізації. А з другого – з розмежуванням інституційної ролі політичних, соціальних, правових та інших інститутів, серед яких одне з визначальних місць займає держава. Акцентовано, що держави-актори, підтримуючи терористичну діяльність, застосовують тактики саботажу, кібератаки та підірвні акції, спрямовані на дестабілізацію належного функціонування критичної інфраструктури, її секторів та об'єктів. З огляду на різновекторність терористичної діяльності визначено класифікаційні підстави для групування типів тероризму та відповідних публічно-управлінських заходів (соціально-політичних та організаційно-адміністративних);

2. З'ясовано глобальні тенденції у сфері вияву терористичних загроз. Установлено, що загальна кількість атак у світі збільшилася на 8 %. Інформація, надана Інститутом економіки та миру, свідчить про значну зміну характеру тероризму та його вплив на різні регіони світу, що підкреслює необхідність

подальших глибоких досліджень і створення дієвих стратегій для боротьби з цим явищем. Визначено місце російсько-української війни в глобальній безпеці;

3. Доведено, що механізм протидії тероризму як складова національної безпеки України потребує вдосконалення із застосуванням комплексного підходу, що поєднує інструменти розвідки, вчасних, виважених і системних дій правоохоронних органів, зокрема превенції, а також посилення міжнародної співпраці. Аналіз інформації за період 2013–2024 років показав, що ключовими викликами у сфері нацбезпеки для України є такі: зростання кількості інцидентів у зонах конфлікту, поява гібридних і державоподібних загроз, потреба в підвищенні кіберстійкості та необхідність збереження прав людини при контртерористичних заходах. Зважаючи на це, запропоновані рекомендації мають практичну орієнтацію для державної політики у сфері протидії тероризму.

Список використаної літератури:

1. *Азаров М.Ю.* Сучасний стан терористичної загрози в Україні / *М.Ю. Азаров, С.А. Кузьмін* // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2012. – № 2 (28). – С. 43–48.
2. *Гриненко І.М.* Оцінювання та управління ризиками у сфері протидії транснаціональній організованій злочинності в Україні: кримінологічний моніторинг, тактичний аналіз та використання відкритих джерел / *І.М. Гриненко, Д.М. Прокоф'єва-Янчilenко, Б.В. Сокрут.* – К. : ВІТЕ, 2015. – 158 с.
3. Глобальний індекс тероризму у 2024 році: криза в Сахелі, сплеск у Пакистані та зростання загроз у Західному світі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://sobor.com.ua/news/gti>.
4. Інформаційні загрози та комунікативна інфраструктура в державному секторі : монографія / *С.М. Домбровська, А.Л. Помаза-Пономаренко, О.І. Крюков, С.Г. Порока.* – Харків : НУЦЗУ, 2024. – 244 с.
5. *Костенко В.О.* Геополітичні фактори виникнення терористичних загроз та їх наслідки для України та світу / *В.О. Костенко* // Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія : Державне управління. – 2018. – Т. 29 (68). – С. 218–222.
6. *Кринична І.П.* Тероризм як проблема світового масштабу: загрози терористичного характеру в Україні / *І.П. Кринична* // Sciences of Europe. – 2016. – Т. 2. – № 2 (2). – С. 121–125.
7. *Ляшенко В.М.* Державна політика запобігання тероризму в Україні : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01 / *В.М. Ляшенко.* – Львів, 2007. – 21 с.
8. *Мельник О.* Чим небезпечний тероризм в Україні / *О.Мельник.* – 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://old.razumkov.org.ua/eng/article.php?news_id=1097.
9. *Новіков В.О.* Ризик-орієнтований підхід до формування інституційних механізмів публічного управління в умовах інформаційно-гібридних війн: досвід Франції, Казахстану й України / *В.О. Новіков* // Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія : Державне управління. – 2020. – Вип. 1 (12). – С. 300–308.
10. *Помаза-Пономаренко А.Л.* Глобальна безпека: «інституційна сила 4.0» / *А.Л. Помаза-Пономаренко* // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2024. – № 11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.nauka.com.ua/index.php/dy/article/view/5032>.
11. *Помаза-Пономаренко А.Л.* Службово-бойова діяльність сил охорони правопорядку та міжнародне гуманітарне право / *А.Л. Помаза-Пономаренко, Д.В. Тарадуда* // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2024. – № 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.nauka.com.ua/index.php/dy/article/view/3229>.
12. *Рибаченко О.* Україна посіла перше місце у Європі в Глобальному рейтингу тероризму / *О.Рибаченко* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://novynarnia.com/2016/11/17/ukrayina-posila-pershe-mistse-u-eyvropi-v-globalnomu-indeksi-terorizmu/>.
13. Тероризм у світі: які країни постраждали найбільше [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.slovoidilo.ua/2021/09/14/infografika/svit/teroryzm-sviti-yaki-krayiny-postrazhdaly-najbilshe>.
14. *Ткач В.Ф.* Сучасний тероризм: тенденції, вияви, виклики та загрози для України / *В.Ф. Ткач* // Стратегічні пріоритети. – 2015. – № 3 (36). – С. 12–18.
15. Україна – Список тероризму [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ru.tradingeconomics.com/ukraine/terrorism-index>.
16. GTI: Глобальний індекс тероризму. – 2023 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://finap.com.ua/gti-globalnyj-indeks-teroryzmu-2023/>.

References:

1. Azarov, M.Yu. and Kuzmin, S.A. (2012), «Suchasnyi stan terorystychnoi zahrozy v Ukraini», *Borotba z orhanizovanoi zlochynnistiu i koruptsiieiu (teoriia i praktyka)*, No. 2 (28), pp. 43–48.
2. Hrynenko, I.M., Prokofieva-Yanchylenko, D.M. and Sokrut, B.V. (2015), *Otsiniuvannia ta upravlinnia ryzykamy u sferi protydii transnatsionalnii orhanizovanii zlochynnosti v Ukraini: kryminolohichni monitorynh, taktychnyi analiz ta vykorystannia vidkrytykh dzherel*, VITE, K., 158 p.
3. «Hlobalnyi indeks teroryzmu u 2024 rotsi: kryza v Sakheli, splek u Pakystani ta zrostannia zahroz u Zakhidnomu sviti», [Online], available at: <https://sobor.com.ua/news/gti>
4. Dombrovska, S.M., Pomaza-Ponomarenko, A.L., Kriukov, O.I. and Poroka, S.H. (2024), *Informatsiini zahrozy ta komunikatyvna infrastruktura v derzhavnomu sektori*, monohrafiia, NUTsZU, Kharkiv, 244 p.

5. Kostenko, V.O. (2018), «Heopolitychni faktory vynyknennia terorystychnykh zahroz ta yikh naslidky dlia Ukrainy ta svitu», *Veheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho*. Seriiia. *Derzhavne upravlinnia*, Vol. 29 (68), pp. 218–222.
6. Krynychna, I.P. (2016), «Teroryzm yak problema svitovoho masshtabu: zahrozy terorystychnoho kharakteru v Ukrainy», *Sciences of Europe*, Vol. 2, No. 2 (2), pp. 121–125.
7. Liashenko, V.M. (2007), «Derzhavna polityka zapobihannia teroryzmu v Ukraini», Abstract of Ph.D. dissertation, 25.00.01, Lviv, 21 p.
8. Melnyk, O. (2014), «Chym nebezpechnyi teroryzm v Ukraini», [Online], available at: http://old.razumkov.org.ua/eng/article.php?news_id=1097
9. Novikov, V.O. (2020), «Ryzyk-oriientovanyi pidkhid do formuvannia instytutsiinykh mekhanizmiv publichnogo upravlinnia v umovakh informatsiino-hibrydnykh viin: dosvid Frantsii, Kazakhstanu y Ukrainy», *Visnyk Natsionalnoho universytetu tsyvilnoho zakhystu Ukrainy*. Seriiia. *Derzhavne upravlinnia*, Issue 1 (12), pp. 300–308.
10. Pomaza-Ponomarenko, A.L. (2024), «Hlobalna bezpeka: "instytutsiina syla 4.0"», *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, No. 11, [Online], available at: <https://www.nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/5032>
11. Pomaza-Ponomarenko, A.L. and Taraduda, D.V. (2024), «Sluzhbovo-boioiva diialnist syl okhorony pravoporiadku ta mizhnarodne humanitarne pravo», *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, No. 3, [Online], available at: <https://www.nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/3229>
12. Rybachenko, O., «Ukraina posila pershe mistse u Yevropi v Hlobalnomu reitynhu teroryzmu», [Online], available at: <http://novynarnia.com/2016/11/17/ukrayina-posila-pershe-mistse-u-yevropi-v-globalnomu-indeksi-teroryzmu/>
13. «Teroryzm u sviti: yaki krainy postrazhdaly naibilshе», [Online], available at: <https://www.slovoidilo.ua/2021/09/14/infografika/sviti/teroryzm-sviti-yaki-krainy-postrazhdaly-najbilshе>
14. Tkach, V.F. (2015), «Suchasnyi teroryzm: tendentsii, vyiavy, vyklyky ta zahrozy dlia Ukrainy», *Stratehichni priorytety*, No. 3 (36), pp. 12–18.
15. «Ukraina – Spysok teroryzmu», [Online], available at: <https://ru.tradingeconomics.com/ukraine/terrorism-index>
16. «GTI: Hlobalnyi indeks teroryzmu» (2023), [Online], available at: <https://finap.com.ua/gti-globalnyj-indeks-teroryzmu-2023/>

Помаз-Помаренко Аліна Леонідівна – доктор наук з державного управління, старший дослідник, завідувач науково-дослідної лабораторії з дослідження проблем управління у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України.

<https://orcid.org/0000-0001-5666-9350>.

Наукові інтереси:

- формування механізмів безпекового середовища;
- державне управління у сфері цивільного захисту.

Pomaza-Ponomarenko A.L.

Countering terrorism as a direction for guaranteeing the national security system: trends and mechanisms

It insists on examining terrorism within the following interrelated vectors: 1) through the prism of the basic principles of geopolitics and globalization processes; 2) taking into account the role of key institutional mechanisms, among which the state plays an important role. It is determined that, along with terrorist organizations, terrorist states that consider themselves actors, directing influence on target states, pose a significant danger. It is emphasized that actor states contribute to the development of terrorist activity, and also act as catalysts for its spread. It is argued that for this purpose they use such means and methods as sabotage, cyberattacks and subversive actions aimed at destabilizing the functioning of critical infrastructure, its sectors and individual objects. In the context of the multi-vector nature of terrorist activity and threats, classification criteria have been defined for systematizing types of terrorism and corresponding measures of public and administrative response, including socio-political and organizational and administrative aspects.

Modern global trends in the spread of terrorist threats have been assessed. It has been found that in recent years there has been an 8 % increase in the number of terrorist attacks in the world. According to the Institute for Economics and Peace, there has been a significant transformation of the nature of terrorism, its methods and geographical impact. This confirms the need to develop effective mechanisms and strategies to counter this phenomenon. At the same time, special attention is focused on the role of the Russian-Ukrainian war in the structure of the global security system.

It has been established that in the period 2013–2024, a number of challenges have emerged in the sphere of national security of Ukraine: an increase in the number of incidents in conflict zones, the emergence of hybrid and state-like threats, an urgent need to increase cyber resilience and the need to respect human rights during counter-terrorism measures. In order to prevent the manifestation of signs of improper governance, ways of improving state policy in the field of combating terrorism have been proposed. It has been proven that improving mechanisms for countering terrorism as a component of the national security system of Ukraine requires the implementation of an integrated (comprehensive) approach. We believe that it is characterized by combinatoriality, as it involves combining intelligence tools with timely, systematic and clearly coordinated actions of law enforcement agencies, including preventive measures, as well as strengthening international cooperation.

Keywords: public administration; public policy; maladministration; anti-terrorist mechanisms; terrorist activities; terrorism; terrorist threats; national security; globalization; geopolitics; cyber defense.

Стаття надійшла до редакції 11.04.2025.